

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה ודופת צדקה וחסד
מררת רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, כ"א תשרי תש"פ

מסכת תמיד ל"ג - נדה ג' • סופרים י', ב' - י', ו'

גליון מס' 1065

השבוע בגליון

- מחלוקת בין שמאי לבין בית שמאי
- ישיבת 'בית שמאי' וישיבת 'בית הלל'
- הסמכות התורנית הגבוהה ביותר
- מדוע צריך לבדוק את הציציות מחדש בכל יום
- מדוע אין בודקין את פרשיות התפילין בכל יום
- חזקה העשויה להשתנות

- הידור מצוה כשאיש לא יראנו
- פרוכת יפה בצד הפנימי
- ציפוי קירות ההיכל בזהב
- הניתן ללמוד את שיעור 'אמה' מגודל הר הבית?
- שיעור 'אמה'
- הר הבית 'התרחב' במהלך השנים

מסכת נדה

שמאי והלל, 'בית' שמאי ו'בית' הלל

דבר העורך

11 שבועות

לומד דף יומי בעתיד, שלום וברכה.

משום מה, באמת לא משנה כעת מדוע, לא השתתפת עד היום בשיעורי הדף היומי. זה זמן-מה שאתה חש כי השתתפותך בשיעור תורה קבוע הינה חובה שבשום פנים ואופן אי אפשר לוותר עליה. אדרבה, ככל שחולף הזמן ואינך חש כל כך בהעדרה של הקביעות ללימוד תורה, הרי זו נורת אזהרה מהבהבת על הצורך המיידי לקבוע עיתים לתורה.

המשפחה גדלה, כולנו רוצים לחנך את ילדינו לתורה וליראת שמים, לגדלם בניג נאמנים לעם סגולה. אי אפשר לעשות זאת ללא דוגמא אישית.

הגעת למסקנה. החלטת. אני מצטרף לשיעורי הדף היומי ללא כל ספק אתה ממתין בציפיה ובהשתוקקות לתחילת המחזור החדש של הדף היומי. אוה, באיזה מרץ נחזה בך פוסע לבית המדרש, גמרא בזהקת תחת זרועך, וחיוך רחב חוצה את פניך. בעזרת ה'.

ברם, הרשה לי לעדכן אותך מנסיונם של לומדי דף יומי וותיקים, כי התקופה הראשונה היא מעין תקופת חונכות. לא כל שעה ביום מתאימה לכל אחד. חשבת שיתאים לך ללמוד בערב, לאחר זמן מה אולי תגלה כי אתה חפץ ללמוד בבוקר, ועוד כהנה וכהנה. ובכן, האם לא כדאי להתחיל ללמוד כבר היום דף היומי? תפילין התחלת להניח חודש לפני הבר מצווה, נכון? כדי להתרגל...

חביבי, תתחיל להתרגל... אתה לומד תורה.

טלפן עכשיו למוקד מאורות הדף היומי, לבירור על שיעור באזור מגוריך.

ומכאן, לסיפור הפיג'מה.

הלילה ירד.

כוכבים תכלכלים נצצו בינות ענפי האילנות השמחה גאתה על גדותיה. רבבות נרות צבעוניים תלו כרשת מעל ראשי החוגגים, והאווירה היתה עליזה ומרוממת. **חנותה** כזו לא נראתה במחוז זה עידן ועידנים, ובעצם - מעולם. אוזנים צלויים הוגשו לצד ירקות מאודים מגרי חיך ומעוררי תאבון. יינות מכל סוג ומין, מבציר פלוני ומיקב פלמוני, ניצבו על כניס

◀

דף ל/ב שכל הבית טוח בזהב חוץ מאחר הדלתות

הידור מצוה כשאיש לא יראנו

מצווה על האדם לפזר מממונו, כדי להדר במצוות, שנאמר (שמות טו/ב) "זה א-לי ואנוהו" (בבא קמא טו/ב ורש"י ד"ה "בהידור"). הראשונים נחלקו אם המצווה והחיוב לנאות את המצוות הוא מדאורייתא או מדרבנן [ראה בהרחבה מאורות הדף היומי בבא קמא מאמר "תשלום על קולו היפה של החזן"], אך אין חולק על כך כי יש לנאות את המצווה. הדעת נותנת, כי מאחר שנוי נועד לראייה, שייחנה ממנו, הרי שאין כל עניין לקיים מצווה זו בחפץ של מצווה המוסתר לעולם.

האומנם כן? ה"מרדכי" סבור שלא!

פרוכת יפה בצד הפנימי: כאשר הוא מתייחס לפרוכת של ספר תורה, כותב ה"מרדכי" כי אם צידה האחד עשוי משי וצידה האחר עשוי פשתן, יש להפוך את הפרוכת כך שצדה המשיי יהיה לכיוון ספר התורה, לאמר, צד המשי, היפה יותר, יוסתר מעיני הציבור ויהיה צמוד לספר התורה. הרמ"א ("שולחן ערוך" או"ח סי' קמ"ז סעי' א') מביא את פסקו של ה"מרדכי", והוא חותם את הדברים: "ולא נהגו כן".

גם לגבי נוי התפילין פסק ה"מרדכי" כדבר הזה. בהתייחסו לחלקן הפנימי של התפילין, החלק הסגור, שעין אדם אינה שוזפתו, כי אם עיניו של מגיה הפרשיות בשעה שהוא שולף אותן מתוך הבית, כותב ה"מרדכי": "ומצווה ליפותן מבחוץ ומבפנים" (מובא ברמ"א "שולחן ערוך" או"ח סי' ל"ב סעי' ד'). הגאון מוילנא זצ"ל (שם) מגיב על כך, כי הדבר אינו מוסכם בין הראשונים.

הנידון הוא, אם במצוות "זה קלי ואנוהו" נצטוונו לייפות את חפץ המצווה, שיהיה יפה ונאה, הן אם רואים אותו והן אם לאו. או שמא נצטוונו לנאותו בעיני אדם בשר ודם.

ציפוי קירות ההיכל בזהב: הגר"א (שו"ע או"ח סי' קמ"ז שם) מביא ראייה מפורשת ממשנתנו, ממנה מוכח שלא כדעת המרדכי. למדנו במשנה, כי כל קירות ההיכל שבבית המקדש היו מצופים זהב. שטח אחד מן הקירות לא צופה בזהב - הקיר שמאחורי הדלתות, שכן, שטח זה מעולם לא נראה לעין אדם, שכן, כאשר הדלתות היו פתוחות, הן הסתירו את הקיר, וכאשר הדלתות היו סגורות, הרי לא היה שם איש. הרי לנו, כי אין נוי אלא אם הוא נראה לעיני בשר ודם.

ראייה זו מהווה תמיהה קשה על המרדכי, ועל הפוסקים כמותו, משום שבלתי מתקבל על הדעת שמשנה כה מפורשת נעלמה מעיניו של ה"מרדכי". הגאון רבי יוסף שאול נתון זצ"ל, בעל שו"ת "שואל ומשיב" מיישב את שיטת ה"מרדכי" (בהגותיו "בית שאול" בסוף המשניות, כאן), על פי מדרש שבו נאמר, כי בבית המקדש הראשון גם הקיר שמאחורי דלתות ההיכל היה מצופה בזהב. שומה עלינו להסיק, כי משנתנו עוסקת בבית המקדש השני, אך בבית המקדש הראשון אכן ציפו את כל הקירות בזהב. מדוע אכן בבית המקדש השני לא ציפו בזהב מקום זה, יש משערים כי העניות ששררה בתקופה ההיא, גרמה לדבר, שלא ציפו בזהב מקומות שאינם חשופים לעין אדם (עיי' בעזרת כהנים כאן שדן בזה).

לעילוי נשמת

הר"ר **שמעון יסלזון** ז"ל בן החבר שמואל ע"ה נלב"ע ה' מרחשון תשנ"ו זוגתו מרת **לינה קריינלה** ע"ה בת ר' אריה פורכיימר ע"ה נלב"ע כ"ו בתשרי תשנ"ט **תנצב"ה**

הנוצחו על ידי ילדיהם שיהיו

דף לד/ב הר הבית היה ה' מאות אמה על ה' אמות אמה

הניתן ללמוד את שיעור 'אמה' מגודל הר הבית?

שטחו של בית המקדש היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, כמבואר במשנתנו. הרא"ש מציין כי יש לכך מקור ורמז בכתובים, כי שטחו של הר הבית צריך להיות פי חמישים משטח חצר המשכן, אשר מאה אמה אורכה וחמישים אמה רוחבה. אחרונים רבים כותבים, כי על אף הדעות השונות, אם ניתן לספח שטחים לקדושת ירושלים ולקדושת העזרות, הכל מודים, כי שטחו של הר הבית הוא מאתים וחמישים אלף אמה מרובעים, עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע.

שיעור 'אמה': ומכאן, לאחת המחלוקות המפורסמות ביותר על שיעורי התורה - ה'אמה' מה שיעורה, כאשר טווח הדעות נע בין חמישים ושמונה ס"מ לבין ארבעים ושמונה ס"מ.

ובכן, לכאורה, לפנינו ניצבת הזדמנות פז לידע אחת ולתמיד את גודלה המדויק של האמה. בית המקדש נחרב, בעוונותינו, אך הר הבית על תלו עומד, הכותל המערבי נותר כשהיה, יתר החומות ניצבות במקום החומות המקוריות, מעתה, כל שנותר הוא, למדוד את גודלו של הר הבית, לחלק לחמש מאות את הנתון המתקבל, והנה, נדע את גודל ה'אמה', שהרי הר הבית הוא חמש מאות אמה על חמש מאות אמה, לא כך למדנו במשנתנו? הגאון רבי יונה מרצבך זצ"ל, מראשי ישיבת קול תורה ציון, כי מדידה זו תוכיח, כי שיעור האמה הוא חמישים ושש ס"מ, מפני שהמרחק בין הכותל המזרחי לבין הכותל המערבי הוא מאתים ושלושה מטר. חלוקת מטרים אלו לחמש מאות מעלה את התוצאה הבאה: 56.6 ("שיעורין של תורה" פ"ח ס"י ט' סעי' ה').

הר הבית 'התרחב' במהלך השנים: אולם, היו שהעירו, כי מדידה מקיפה של השטח הכולל מעלה, כי אורך הר הבית בימינו הוא כמעט פי שניים מרוחבו, זאת, למרות המתואר במשנתנו, כי הר הבית היה מרובע, חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. זאת ועוד, המרחק בין הכותל המזרחי לבין הכותל המערבי אינו זהה, אלא הפער ביניהם גדל והולך מן הצד הדרומי לכיוון הצד הצפוני, והרווח בין הכתלים בצד הדרומי קטן בכשלושים אמה מן הרווח בין הכתלים בצד הצפוני. אכן, יוסיפוס פלביוס כתב בספרו "מלחמות היהודים" (א' כ"א א'), כי הורדוס המלך הגדיל את שטח הר הבית כמעט פי שניים משטחו המקורי, והוא שינה את מידותיו.

מידע מעניין זה, משתלב היטב עם דברי ה"פסקי יום טוב" במסכתנו (נדפס אחר הגמרא, בדף לט/א, אות ה'), כי "ההר היה גדול הרבה מת"ק על ת"ק אלא לא היה קדוש, אלא ת"ק על ת"ק". כלומר, הר הבית הוקף בשטחים נוספים, אך הם לא קודשו בקדושת הר הבית, אשר התפרסה על פני חמש מאות אמה על חמש מאות אמה בלבד (עיי' ספר "קרית אריאל", הל' תחום שבת עמ' רנ"ה).

מסכת נדה

לומדי הדף היומי היקרים.

שנה וחצי של לימוד רצוף בסדר קדשים הסתיימו. היום אנו מתחילים בלימוד מסכת מסכת נדה, המסכת היחידה מסדר טהרות שבידינו תלמוד בבלי על משניותיה, וזו גם המסכת האחרונה מסדר התלמוד הבבלי.

סדר טהרות הוא הגדול שבסדרי המשנה, ובשנים עשרה המסכתות המאוגדות בתוכו, הוא כולל את כל הנושאים הנוגעים לענייני טומאה ונבלה וענייני טהרה. טומאות שונות מובאות בו, טומאת מת, טומאת שרץ, טומאת נבלה, טומאות הפורשות מן האדם, טומאת נגעים, אופני ההטמאות ודיניהם הפרטניים של הנטמאים מכל סוגי הטומאות, מי הם הראויים לקבל טומאה על כל סוגיהם ופרטיהם, סוגי כלים, דין אוכלין ומשקין, וכמו כן מפורטים בו דרכי ההיטהרות מן הטומאה, הזאת אפר פרה אדומה, מקוה טהרה ועוד.

מאחר שמלבד מסכת נדה, אין בידינו תלמוד בבלי ולא תלמוד ירושלמי על יתר המסכתות, וכמו כן, הלכות אלו אינן נוגעות למעשה מיני חורבן בית המקדש, לומדי התורה מיעטו לעסוק בסדר טהרות, עד שהרמב"ם כותב בהקדמתו לסדר טהרות, כי הדינים המובאים בו "קשים מאד בעצמם, גדולי הספיקות, רחוקי ההבנה". הוא ממשיך ומתאר, כי גם בזמן חז"ל, ואפילו בזמן שבית המקדש עמד על תילו, דינים אלו לא היו נהירים על בוריים, ועליהם אמרו חז"ל (שבת קלח/ב): "עתידי תורה שתשתכח מישראל". גם בדברי חז"ל סדר טהרות נזכר כחמור והקשה מבין הסדרים, וכאשר חכמים ביקשו לציין כי נושא מסויים הוא סבוך וקשה, אמרו כי הוא דומה לנגעים ואהלות (חגיגה יא/א).

ה"מאירי" כותב (בהקדמתו ל"ש" ובהקדמתו למסכתנו), כי מחמת חשיבותה הרבה של מסכתנו רק עליה נתחברה גמרא, והגאונים קבעו את מקומה בסדר נשים והיא נלמדה בסיום סדר נשים.

חשוב לציין את דברי הרמב"ם בסוף ספר טהרה (הל' מקוואות פרק י"ב הל' י"ב) על ההלכות המקובצות בסדר טהרות, כי "גזירת הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעת אותן והרי הן מכלל החוקים". עם זאת, יש לדעת, כי הטהרה מעלה את האדם למדרגות עליונות כדבריו הקדושים של הרמב"ם (בסוף הקדמתו לסדר טהרות): "וכן גם כן אמרו בטומאות וטהרות, הן הן גופי תורה, ואיך לא יהיו, והן הן הסולם והמבוא לרוח הקודש, כמו שאמרו (ע"ז כ'): 'טהרה מביאה לידי קדושה'". אף בעל ספר החינוך מאריך ואומר (במצוה קנ"ט) כי "אין שום ספק בהיותו רק לתועלתם ולטובתם ולהרחיק

מיוחדים, ולצידם יינן מומחה אשר התאים לכל משתתף את היין המתאים לו והאהוב עליו במיוחד. איזו חתונה.

אבי החתן, הגביר הגדול מכולם, סובב בנחת בין האורחים, טפח על כל כתף. ספג בהבנה תחושת שפגג, התרגש, הצטלם, לחץ ידיים, לגם לחיים, חילק פקודות לצוות עוזריו, הכינו מקום לפלוני, הורו לתזמורת להנמיך מעט את הטונים. להגיבה. להנמיך. גביר.

איש לא הבחין בעצב הפנימי אשר קינן בליבו של האב המאושר. מתוקף מקצועו כאיש עסקים מומחה, הוא היה מאומן ומיומן בעטיית ארשת פנים רצינית, עליזה, צוחקת, מודאגת, מסופקת, מהורהרת, הכל לפי הצורך. בתוך ליבו פנימה הוא גם היה עצוב, אפילו עצוב מאד. **יוסקה,** אחיו היקר, האהוב כל כך, אינו נוכח. רגשותיו המו עליו. הזכרונות החלו עולים ומערבלים את מחשבותיו. הוא התיישב על כסא תחת עץ בפאתי חורשת הענק, והדמעות הציפו את עיניו.

הם נולדו שנה אחר שנה, בעיירה קטנה ושכוחה, מאותן עיירות שאיש אינו מתגורר בהן אלא מפני שאין לו מקום אחר להשתקע בו.

תקופת ילדותם חלפה עליהם בנעימים, בחסות אב ואם אוהבים וחביבים. מלחמה שפירצה קירבה אותם יותר זה לזה, הם סבלו, עברו נדודים, פרעות, צרות ותלאות, נתנו יד זה לזה, הקריבו את עצמם האחד למען זולתו, ודנומה היה כי מאומה לא יפריד ביניהם לעולם.

ככל שהיה מנסה לאתר את נקודת הזמן שבה הפירוד החל לקנות שכינה ביניהם, לא היה הגדיר עולה בידו. מכל מקום, השתא, בהגיעם אל העמדה, היה הדבר בחזקת עובדה שאין לערער אחריה. זה שנים שלא שוחחו ביניהם, לא התקיימו ביניהם כל יחסי קירבה. נתק מוחלט. אי הכרה. שליחים ומכתבים שנשלחו על ידו לאחיו להזמינו לחתונתו, נדחו על ידו באדישות, כאילו אינו זוכר כלל שאי פעם היו אחים אוהבים ומסורים זה לזה. **קולו** של הכנר הקיצו ממחשבותיו באחת. כינור. אחיו היה מסוגל להכניס את ראשו לתוך לוע הארץ, אם היה סבור כי נגינת כינור בוקעת ממעיו של הארץ. כנר עטור פפיון חצה את האולם בזריזות לעבר בעל השמחה, תגומל כראוי באלגנטיות, וחיש מהר הועלה על כרכרה מהירה, היישר לעבר ביתו של האח המתנכר.

בחצות ליל שזכ האח על יצועו, הודף חלומות טורדניים. הוא התהפך על צידו. לו רק היה שומע כעת כינור, אח... הוא היה בטוח שהוא חולם. זה קרה לו לא פעם, שהוא טווה קורים של חלום נפלא. על נגינת כינור עדינה, מרטיטת לב ונפש, אך בעודו מתחיל להתרגש מיפעת הנגינה, היה מקיץ ובוהה בעצבות בחשכה, חלום שנגזו. הפעם החלום הפך למציאות. הוא התרגש, התנשם, עצם את עיניו וכיוון את מצחו, התיישב על מיטתו, והחלום לא פסק. איזו נגינה מופלאה. הוא התאמץ להשאר רדום, כדי שהחלום לא ייפסק, אך אט אט חדרה אל מוחו ההכרה, כי לא חלום חולף עליו, אלא כנר קסום ומסתורי עומד מתחת לחלוננו, ומנעים את שנתו בכינורו.

ילדיו הקטנים התאספו ליד מיטתו, והוא התרה בהם באצבע מהירה, לבל יהינו להניד עפעף. הוא יעשה עבורם הכל אחר כך, דייסה, מוצץ, כל מה שהם צריכים, אפיקומן, מתנות, אופניים, בובות, באמת, כל מה שתמצא, בתנאי שתהיה בשקט מוחלט. נשימותיו קצרו והלכו, ולפתע המנגינה נחלשה קמעה, הכנר החל צועד באיטיות, מתרחק מן הבית בעודו ממשיך לפרוט על מיתרי כינורו.

אחו בקסם הנגינה שלף עצמו מיועדו ממיתתו, והחל לטפס בלאט, בחשיכה, אחר הכנר. עקב בצד אגודל, בשקט בשקט, הוא צעד אחריו, איוושת צעדיו לא נשמעו, הוא ריחף על המדרכה, אפוף בקולות הקסומים, לבל יופרע הכנר הפלאי מקול צעדיו. רחובות העיר היו ריקים, עששיות הלילה כילו זה מכבר את חומר הבעירה שניתן בהם עם צאת הכוכבים, והיו השניים, הכנר המסתורי ומלווהו החשאי, מהלכים זה אחר זה שעה ארוכה, כשני רוקדים באפילה.

לפתע, נשמעו מחיאות כפיים סוערות ונרגשות. התלמורת פצצה במנגינה עממת עליזה, מאות ידיים הונפו לעברו לשלום, הוא פתח את עיניו, הביט בעיניים קמות באחיו החנוט בבגדיו החגיגיים, השפיל את מבטו אל נעלי הבית שעל רגליו, ומישש במבוכה את כתונת הפסים אשר עליו.

כל נזק מעליהם". אף אם אין מהותם של דברים ברורה לנו, ומכל מקום הוא מגלה טפח "כי אפשר שהטומאה תזיק אל הנפש ותחליאה... שמעיינות השכל שהוא הנפש הקיימת מתקלקלים קצת בענין הטומאה" [וראה עוד את דברי החיד"א בשלהי מאמר אפר פרה בגליון הבא בע"ה].

דף ב/א שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן הלל אומר... וחכמים אומרים...

שמאי והלל, 'בית' שמאי ו'בית' הלל

במשנה הראשונה של מסכתנו קיימת מחלוקת נדירה ביותר: "שמאי אומר... הלל אומר". מחלוקות רבות קיימות בין 'בית' שמאי לבין 'בית' הלל, וכאן, במשנתנו, אנו נחשפים למחלוקת בין שמאי והלל בינם לבין עצמם. הגמרא במסכת שבת (טו/ב) מונה שלש מחלוקות בלבד שהתקיימו בין שמאי והלל בינם לבין עצמם, אחת מהן היא המחלוקת שבמשנתנו [ועיי"ש שהיו ארבע מחלוקות].

מחלוקת בין שמאי לבין בית שמאי: הגרי"א הלוי מהמבורג זצ"ל, בעל "דורות הראשונים", מגדולי ישראל בדור שלפני השואה, חקר ועסק רבות בנסיון להבין, 'בית' שמאי ו'בית' הלל מה הם. ובכן, טרם הוא מסיק את מסקנתו המרעישה הוא מצביע על תופעה מדהימה - באותן מחלוקות ששמאי והלל בעצמם נחלקו זה על זה לא נפסקה הלכה לא כדברי הלל ולא כדברי שמאי! וכאמור במשנתנו: "חכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה". זאת ועוד, קיימות שתי מחלוקות בין שמאי לבין... בית שמאי (כלים פרק כ"ב משנה ד' ומע"ש פרק ב' משנה ד'), מה פשר הדבר?

ישיבת 'בית שמאי' וישיבת 'בית הלל': הגרי"א הלוי מהמבורג זצ"ל מסיק, כי 'בית שמאי' ו'בית הלל' אינו כינוי לתלמידיהם של שמאי ושל הלל, אלא לשתי ישיבות גדולות אשר כונו 'בית שמאי' ו'בית הלל'. אותן ישיבות לא קיבצו לתוכן תלמידים של שמאי ושל הלל בלבד, אלא בצילן הסתופפו גם תלמידי חכמים מופלגים אשר לא היו תלמידיהם של שמאי ושל הלל, אך הישיבות נקראו על שמם, מפני שהם עמדו בראשם.

משכך, נקל להבין, כי המחלוקות בין בית שמאי לבין בית הלל היו פעמים רבות בניגוד מוחלט לדעתם של שמאי ושל הלל בעצמם. לא פלא, איפוא, ששמאי חלק על בית שמאי, וכמו כן מובן, כיצד אירע כי במחלוקת בין שמאי לבין הלל, לא הוכרעה הלכה כאחד מהם, מפני ש'חכמים', הלא הם תלמידי החכמים שלמדו בישיבת 'בית שמאי' ובישיבת 'בית הלל', חלקו על שמאי ועל הלל והסיקו אחרת מדבריהם.

הסמכות התורנית הגבוהה ביותר: מכאן ואילך הוא עובר למחקר היסטורי על תהליך הווסדן של שתי הישיבות. הוא מוכיח ממקורות שונים, כי בתקופת המחלוקת בין הורקנוס לאריסטובלוס, המוזכרת במסכת מנחות (סד/ב, ועוד), הרומאים, אשר נקראו על ידי הורקנוס לסייעו, השתלטו על עם ישראל וביטלו את הסנהדרין, שמקום ישיבתה בלשכת הגזית ועיני כל ישראל היו נשואות אליה (עיי' שבת שם, - עד שלא חרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל). באותה שעה, תפקיד "נשיא הסנהדרין" רוקן מתוכו, והנהגת הדור נמסרה לידי "בני בתירא" (פסחים טו/א), והם מסרו להלל כאשר זה עלה מבבל. לא היתה זו נשיאות של בית הדין הגדול על שבעים ואחד זקניו שישבו בירושלים, שזה בטל לחלוטין, אלא הנשיאות היוותה מעין ראשות ישיבה.

כדי שלא לעורר את חמת הרומאים, אשר ביטלו את הסנהדרין, ועתה יחששו כי הוא הולך ומוקם מחדש, הוקם בית מדרש נוסף בראשות שמאי, וכך, לא היה בית מדרש אחד גדול מרכזי וכללי אשר יעמוד לצנינים לעיני הרומאים ויחשב על ידם כהשבת הסנהדרין על מכונו ("דורות הראשונים" ח"ב ו"ח"ג, מובא ב"וריא מנוחה" ח"א, פרקים ג'-ד', וע"ע ספר "יסוד המשנה ועריכתה" מהגר"ר מרגליות זצ"ל).

דף ב/ב לא אמרינן אוקמה אחזקתה

מדוע צריך לבדוק את הציציות מחדש בכל יום

בסוגיות אלו אנו לומדים על ה"חזקה", על טיבה ועל מהותה. במאמר הבא נתמקד באחד מנדבכיה הבסיסיים של ה"חזקה" - "חזקה העשויה להשתנות".

מדוע אין בודקין את פרשיות התפילין בכל יום: כידוע, לפני הברכה על הציצית בשעת שחרית, בודקים את חוטי הציצית, כדי לוודא את שלמותם, שלא נקצצו ונפסלו ("שולחן ערוך" אור"ח סי' ח' סעי' ט'). מדוע, אם כן, איננו נדרשים לבדוק את המזוזה בכל בוקר, ואיננו מקצים מגיה מוסמך לכל בית כנסת שיבדוק בכל יום את פרשיות התפילין, שמא ואולי הן נפסלו מאתמול? אין זאת אלא משום שהתורה חידשה (חולין י/ב), את דין "חזקה", אשר ניתן להגדירו במילים פשוטות: 'מה שהיה לא השתנה'. כלומר, בשעה שהניחו את פרשיות התפילין, בדקו אותן והגיהו, לפיכך, הן בחזקת כשרות עד שיוודע שחל בהן שינוי. עד אז אין צורך לבדוק. מדוע אם כן בודקים את הציצית בכל יום, הרי בשעת תליית חוטי הציצית בבגד בדקנו בשבע עיניים את שמונת החוטים.

חזקה העשויה להשתנות: לדעת ה"מגן אברהם" (שם ס"ק י"א), אין אפשרות להחיל "חזקה" על חוטי הציצית, שכן, חוטים אלו מתנופפים, מתחכחים בין חפצים, נתלשים ומתקצרים עד שהם נפסלים. נמצא, כי חוטי הציצית עלולים להקרע בכל עת ובכל שעה, והרי הם "חזקה העשויה להשתנות", אשר אינה נחשבת חזקה.

אחיו האוהב פילס לו דרך בין הנקהלים, חיבק בעוצמה את אחיו היקר כל כך, ובעוד דמעות הותחות זולגות מעיני שניהם הוא לחש על אוזנו: אחי היקר. אתה לשמחה שלי תגיע, כך החלטתי. בחליפה או בפיגמה - זו כבר הבחירה שלך...

★ ★ ★

יהודים יקרים.

בעולם הזה אנו תופרים לעצמנו את בגדי החמודות אשר עמם נעלה לעולם האמת. תורה, מצוות ומעשים טובים, הם ליוונו, ישמשונו ככסות ולזכות. כולם מגיעים בסוף לאותו מקום. הדרך בה נוצג, תלוייה אך ורק בנו. **אח** יקר ואהוב. פנה עוד היום למוקד הדף היומי לברור שיעור הדף היומי הקרוב לאיזור מגוריך. טלפון עכשיו: 03-5775333

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף לד/א בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי יון

מקור לאכילת סופגניות בחנוכה

טעם מעניין לאכילת סופגניות בחנוכה, מסר הגר"ש אויערבראך זצ"ל. כאמור בגמרא, לא היה בידם של בני חשמונאי לטהר את אבני המזבח ומפני כך גנזו. לזכר זאת אנו אוכלים סופגניות, שבברכה שלאחר אכילתן מזכירים "ועל מזבחך", כדי להזכיר צער זה שפגם בשלימות חנוכת המזבח בימי חשמונאי ("הליכות שלמה" ח"ב, עמ' שי"ט).

דף לה/א ושלש עשרה פרוצות היו בו שפרצום מלכי יון

דוקא את הסורג

"ושלש עשרה פרוצות היו שפרצום מלכי יון", בסורג שבהר הבית.

מדוע דוקא את הסורג, שחצץ בין הר הבית לחיל, פרצו הגויים?

פשוט מאוד, מבאר התוספות יום טוב, הלא סורג זה היה הגבול לכניסת נכרים למקדש; באו אלו בחמתם ופרצוהו...

אגב, במספר רב של ציורים, ביניהם זה שבסוף המסכת, מצויר הסורג כפרוץ עדיין, חרף הנאמר במשנה במפורש "חזרו וגדרום!" הערה זו מעיר התפארת ישראל בפרקנו אות י"ט - והדבר לא תוקן עד היום במהדורות רבות.

דף לה/א חוץ משל טדי

כדי שלא יתביישו הטמאים

המשנה מספרת על שער טדי, אשר היה שונה בצורתו מיתר השערים שבבית המקדש.

ביאור מעניין מופיע ב"ביאורי הגר"א". למדנו (לד/ב), כי דרך שער זה יצאו הטמאים. כדי שלא יתביישו בפני אחרים, שינו את צורתו של השער כדי שיהיה ניכר ולא ילכו בו אנשים אחרים, וכך הטמאים לא יזשפו לעין אחרים והבושה לא תחסם...

דף לה/א וט'ו מעלות עולות מתוכה לעזרת ישראל... כצי גורן עגולה

צורת המדרגות

חמש עשרה המדרגות המפורסמות המובילות מעזרת נשים לעזרת ישראל, מצויירות בכל הציורים כמדרגות עגולות כאשר גב העיגול פונה לעזרת הנשים ותוכו לעזרת ישראל.

כרם, מחבר הספר "חצרות בית ה'" טרח והוכיח כי הכיוון האמיתי הוא ההיפך. הלא נאמר במשנה כי על מדרגות אלו הלויים עמדו ושרו; היאך, איפוא, הם ראו את המנצח. על כרחך, המדרגות היו עגולות כגורן וגב העיגול לעזרת ישראל, וכך הלויים עמדו בעיגול ובתוכם המנצח.

ה"מגן אברהם" מבקש להוכיח את שיטתו מן הר"ן, אך האחרונים תמיהים על דבריו. הר"ן כותב בתשובותיו (סי' ס"ו), כי טמא הטובל במקוה שחזקה עליה שהיא מתמעטת והולכת כל הזמן ואף על פי שממלאים אותה בארבעים סאה כנדרש היא נחסרת ועומדת על פחות מארבעים סאה, אינו נטהר מטומאתו, עד שיידע באופן מוחלט כי באותה שעה שטבל במקוה, היו בו ארבעים סאה מים, וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" י"ד סי' ר"א סעי' ס"ה). הרי לנו הוכחה מדברי הר"ן, מסיים ה"מגן אברהם", כי 'חזקה העשויה להשתנות' אינה חזקה כלל ועיקר.

האחרונים בדקו את מקרה הציצית ואת המקרה שהר"ן מתייחס אליו ומצאו שני הבדלים מהותיים ביניהם, כך שההוכחה מדבריו נשמטת מאליה. על ההבדל הראשון מצביע ה"פרי מגדים" ("שושנת העמקים" כלל י"ב) - חוטי הציצית נבדקו בשעה שנקשרו בבגד, ומאותה שעה ואילך קיים חשש כי הם יתנתקו ממנו, ואילו לגבי המקוה הלזו, אין מדובר בחשש בלבד, כי אם בידיעה ברורה וודאית שמימי נחסרים והולכים. מעתה, דווקא על מקוה זו הורה הר"ן כי אין עליו כל חזקה, שהרי חזקתו אינה "עשויה" להשתנות, אלא היא משתנה ללא פקפוק וללא ערעור, ואילו חוטי הציצית שבהם אנו דנים, עשויים להשתנות, וגם עשויים שלא להשתנות.

תמיהה נוספת הועלתה כלפי הכרעתו של ה"מגן אברהם" על ידי הגאון מוילנא זצ"ל (עיי' ביאור הגר"א שם ס"ק י"ז ו"ט שבמעתתא" שער ג' פרק י"א). במקרה שאליו הר"ן מתייחס, אנו מבקשים ליטול את הטמא אשר הוא בחזקת טמא, ולהפקיעו מחזקת הטומאה אל הטהרה. על דבר זה כותב הר"ן, כי הוא לא ניתן להעשות על ידי 'חזקה העשויה להשתנות', מפני שאין משנים חזקה על ידי פעולה שהיא עצמה אינה ברורה, כפי שעולה מסוגייתנו לגבי מקוה שנמדד ונמצא חסר, שהטמא אינו נחלץ מחזקת הטומאה הברורה, על ידי חזקת מקוה אשר כעת נמצא חסר (עיי' "שב שמעתתא" שער ג' פרק ט"ז, "חזון איש" אה"ע"ו סי' פ' ס"ק כ"ו, ועוד). ברם, חוטי הציצית הלא נבדקו כדבעי, וכל שאנו מבקשים הוא להותירם בחזקתם על ידי 'חזקה העשויה להשתנות' - אין, איפוא, כל הוכחה מדברי הר"ן כי אין די בחזקה העשויה להשתנות כדי להותיר מצב על כנו (אולם, עיי' בביאור הגר"א שקיים את דברי המג"א מסוגיית הגמ' בקידושין ע"ט/א, ועיי' שב שמעתתא שם).

נותרנו, איפוא, עם השאלה המקורית, מדוע יש לבדוק את חוטי הציצית בכל יום. הט"ז (שם ס"ק ח') מבאר, כי בדיקת חוטי הציצית נובעת מן העובדה שהדבר אפשרי ובנקל, ואין סומכים על החזקה אלא במקום שאין אפשרות לברר את הספק בפועל (עיי' "משנה ברורה" שם ס"ק כ"ב שהביא את שני הטעמים הנ"ל, ועיי"ש ב"מחצית השקל" שביאר את הנפקא מינה ביניהם).

כך, אכן מפורש במאירי: בפירושו כאן הוא אומר כי המדרגות היו בצורה כזו בה כל אחת גדולה מזו שחתתיה!

דף לה/ב ולמה נקרא שמו שער יכניה שבו יצא יכניה בגלותו

פרידה מדבר קדוש

הרא"ש מבאר: "כשהגלהו נבוכדנצר נכנס להשתחוות ונטל רשות ויצא דרך אותו שער". היה אומר הגאון רבי מאיר חדש זצ"ל, מנהלה הרוחני של ישיבת חברון: שמות השערים אינם דבר של מה בכך. שער יכניה נקרא על שם יכניה מפני שיכניה עשה כאן מעשה רב רושם. הוא לימדנו כיצד נפרדים מדברים קדושים. טרם יציאתו לגלות הוא חש כי עליו להפרד מבית המקדש. "נכנס להשתחוות, ונטל רשות ויצא". רגש עמוק של פרידה מדבר קדוש!

תלמידי חכמים צריכים סיוע

גפן של זהב היתה עומדת בפתחו של היכל, וכל המביא תרומת זהב לבית המקדש, ורצה שתשמש בהיכל, עשה את הזהב בדמות גרגיר, עלה או אשכול ותלאו על אותה הגפן. מדוע גפן דוקא? מפני שהגפן רומזת לתורה (חולין פז/א). רצו לרמוז למנדבים כי יש לתמוך ולסעוד את תלמידי החכמים, כשם שהגפן צריכה סמוכות להחזיקה, "ומגדלה על גבי כלונסאות..." (תוספות חדשים)..

לעילוי נשמת
ה"ר ישראל צבי הפטקה ז"ל
ב"ר רפאל ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשל"ג
זוג' מרת בלה ע"ה
ב"ר נתן נטע ז"ל נלב"ע כ"ה בתשרי תרפ"ט
תנצב"ה
הונצחו ע"י בני המשפחה שיחי

כולם

יחד מאירים את הנשמה עם 2 משניות ביום.

מה איתך?

- פירוש בהיר וקל
- לימוד יומי ע"פ סדר קבוע
- מיד חדש יגיע לביתך הכרך החדשי

גדולי ישראל שליט"א מכריזים על תחילת הלימוד ב "משנה מאירה"

להצטרפות חייג עכשיו: **3764***